DOI: 10.31359/2079-6242-2024-47-230
УДК 343.3/.7:343.9:355.011

В. В. Копча, аспірант відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
ORCID: 0009-0005-3905-6292

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАВДАННЯ АНАЛІЗУ ГЛОРИФІКАЦІЇ АГРЕСОРА (СТАТТЯ 436[2] КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України стало актом насильства, що породило не лише необхідність вступити в боротьбу за незалежність з точки зору фізичного опору агресору, а й викликало необхідність пристосування законодавства України до викликів, що постали перед країною. На сьогодні запровадження в правову площину кримінальної відповідальності за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікацію її учасників є гарантією забезпечення інформаційної безпеки України в цілому. Водночас положення статті 436[2] Кримінального кодексу України (далі – КК України) викликають низку суперечностей, що активно обговорюється серед науковців, які звертають увагу на неоднозначність термінологічних визначень, що передбачені як кримінально карані у зазначеній статті КК України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що стаття 436[2] з'явилася у чинному КК України не так давно, все ж таки деякі науковці приділили увагу дослідженню окремих питань її реалізації, серед яких: В. С. Батиргареєва, Ю. В. Шинкарьов, О. О. Коваленко, Р. О. Мовчан, Д. О. Олєйніков, А. Ю. Сердечна та ін. Водночас стає зрозумілим, що злочин, передбачений статтею 436[2] КК України, враховуючи його новизну та специфіку, потребує подальших досліджень, у тому числі в частині надання термінологічного розуміння поняттям, які використовуються в статті Кодексу.

Саме тому **метою статті** є з'ясування сутнісного значення поняття «глорифікація агресора», що сприятиме формуванню й розв'язанню дослідницьких завдань у кримінологічній та кримінально-правовій науці. Для досягнення мети поставлено завдання провести історичний екскурс та проаналізувати міжнародний досвід застосування цього терміна в законодавстві держав світу.

Виклад основного матеріалу. Поняття «глорифікація» походить від англомовного поняття «glory» – «слава». Слово «glorification» перекладається як уславлення, прославлення, возвеличення, обожествлення, уславлення, вшанування, поклоніння, обожнювання, віддання почестей, славослів'я[1]. У національному законодавстві про кримінальну відповідальність це поняття знайшло закріплення у статті 436[2] КК України, що передбачає відповідальність за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікацію її учасників. І якщо розуміння термінів «виправдовування», «визнання правомірною» чи «заперечення» збройної агресії не викликають труднощів у їх змістовному розумінні, то застосування терміна «глорифікація» викликало низку суперечностей щодо його правової природи. Як справедливо вказує В. С. Батиргареєва, цей неюридичний, на перший погляд, термін відбиває особливе ставлення людини до трагічних за своїм характером соціально-політичних і воєнних подій в Україні[2], що і впливає на його сутнісне розуміння.

---

[1] Гороть І. Є. та ін.*Новий українсько-англійський словник* (Луцьк, 2016) 374.

[2] Батиргареєва В. С. 'До кримінологічного аналізу виправдовування, визнання правомірною або заперечення збройної агресії рф та глорифікації її учасників як нового виклику безпеці інформаційного простору України' (2022) 4(43) Інформація і право 40 https://doi.org/10.37750/2616–6798.2022.4(43).269976 (дата звернення: 05.11.23)

У свою чергу, Міністерством культури та інформаційної політики України було надано пропозиції до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора)» від 18 лютого 2021 р. Вони стосувалися заміни поняття «глорифікація», закріпленого у статті 436[2] КК України. Таку позицію ініціатори законопроєкту обґрунтували тим, що правова доктрина України визначає одним із критеріїв якості закону його доступність, яка своєю чергою передбачає точність, простоту і зрозумілість мови закону. Саме у цьому зв'язку й було запропоновано слово «глорифікація» замінити словами «возвеличення», «героїзація», «створення позитивного образу»[1]. Висловлена пропозиція не була взята до уваги. Вбачається, що це пов'язано з тим, що заміна слова на його синонім не несе змістовного сенсу. Водночас, незважаючи на офіційне закріплення поняття «глорифікації» у чинному законодавстві України, законодавець не надав йому конкретного правового розуміння (як це зроблено, наприклад, для крадіжки у ст. 185 КК України), залишивши місце для дискусій із цього приводу серед науковців та практиків.

З точки зору дослідження правової природи терміна «глорифікація», закріпленого у чинній редакції КК України, вбачається за доречне розглядати його у прив'язці до терміна «агресор», адже саме в такому змістовному контексті законодавець закріплює це кримінально каране діяння. Сама по собі глорифікація не є негативним явищем, адже прославляння, возвеличення чогось або когось не завжди має негативне забарвлення. Водночас глорифікація агресора є тим явищем, яке зводить нанівець всі позитивні контексти цього поняття. Для того, щоб визначити справжнє змістовне розуміння поняття «глорифікації агресора» та надати пропозиції щодо його закріплення у чинному КК України, варто звернутися до його перших проявів в історії людства.

Глорифікація агресора має давнє коріння і перша згадка про неї з'являється в Стародавній Греції та Римі, де «глорифікація» використовується для опису військових дій та подвигів учасників війни. Наприклад, у Стародавній Греції глорифікували подвиги Ахілеса, який був героєм міфів: «Фетіда передбачала, що її син неминуче помре, але він може вибрати, як прожити своє життя: здобути славу і померти молодим або прожити довге, але безславне життя»[2]. Водночас ще на той час утверджувалася думка, що хоча слава нерозривно пов'язана з воєнними подвигами, проте останні не завжди здійснювалися задля захисту свого народу.

Прикладом глорифікації також є возвеличення політичного військового діяча Римської республіки Гая Скрибонія Куріона, що міститься у спогадах про нього: «У 47 році до н. е. він успішно провів військову кампанію в Німеччині, однак його слава тримається головним чином на його успішних військових кампаніях проти парфян під час правління Нерона»[3]. Таким чином, Гай Скрибоній Куріон змальований як славетний завойовник, незважаючи на те, що веде загарбницькі війни на території інших держав. Про іншого військового політичного діяча ранньої Римської республіки Марка Фурія Камілла пишуть: «У 396 році він став диктатором, коли здобув славетну перемогу над фалісканцями та фіденатами, і тріумфально в'їхав до Риму, їдучи на колісниці, запряженій білими кіньми»[4]. В цьому прикладі також «диктаторство» та «героїзація» постають як невіддільні один від одного явища. Ще одна згадка, що відображає глорифікацію учасників війни тих часів, стосується імператора Візантійської імперії Юстиніана, про якого писали: «Його зовнішні війни були славними, але всі його перемоги були здобуті його генералами»[5], що теж є прикладом возвеличення нападу на інші країни з метою здобуття слави.

Отже, війна та її учасники були об'єктом прославлення ще за часів зародження державної ідентичності. Аналіз згадок про військових діячів дає підстави стверджувати, що війна завжди вважалася благородною справою, недивлячись на її часто загарбницький характер.

[1] 'Пропозиції до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора)» від 18 лютого 2021 року' (Міністерство культури та інформаційної політики України) <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-2165054.pdf> (дата звернення: 16.12.2023)

[2] Smith W. *A new classical dictionary of biography, mythology and geography. Second edition* (London, 1853) 6.

[3] Smith W. 189.

[4] Smith W. 142.

[5] . Smith W 359.

Із розвитком суспільства прославлення війни набувало нових форм. Наприклад, у середньовічній Європі загарбницька війна зображувалася в літературі, мистецтві та музиці як шлях до слави, багатства та влади. Так, у середньовічних творах часто згадується про героїчні подвиги на війні. Одним із найвідоміших прикладів є «Пісня про Роланда», яка розповідає про битву лицарів Карла Великого з маврами. У цій поемі війна постає як єдино можливий шлях людей, в якій лицарі захищають свою честь, віру та країну. Військові сцени часто зустрічаються і в середньовічному живописі, архітектурі та декоративному мистецтві. Наприклад, на відомих гобеленах з Байо зображено битву між норманами та англосаксами, де війна виступає захоплюючим і драматичним видовищем. Військова тематика пронизує і середньовічну музику. Наприклад, у піснях про лицарів розповідається про пригоди воїнів, які борються за свою честь, а війна відкриває їм шлях до слави та багатства. Не можна стверджувати, що прославляння війни в середньовіччі було однозначним. Однак більшість згадок про ті часи демонструють культ війни, яка є необхідною для забезпечення справедливості та порядку, що насправді не відповідає природному розумінню війни.

Яскравим прикладом явища глорифікації агресора є постать Наполеона. Його образ, героїзований у живописі, архітектурі, творах, музиці, поемах, театральних виставах тощо, був повністю зруйнований у 1871 році, коли революційний уряд демонтував пам'ятник Наполеону в Парижі. Демонтаж пам'ятника Наполеону став символічною та знаковою подією в історії Франції. Адже цей акт символізував падіння імперського режиму та початок нової епохи у французькій історії. У той час газета «Journal officiel de la comune de Paris» опублікувала яскраву промову, яка відображала перехід від глорифікації до зневаги: «Декрет Паризької Комуни, яким було наказано знести Вандомську Колону (символ воєнних перемог Наполеона), був виконаний вчора під гомін окликів натовпу, що серйозно й розсудливо спостерігав за падінням пам'ятника, високо піднятого в ім'я фальшивої слави монстра амбіцій. Ця подія закарбується в історії, оскільки проголошує відмову від мілітаризму, кровавого заперечення всіх прав людини. Наполеон Бонапарт віддав у жертву мільйони дітей народу за свою ненаситну жагу до панування; він пожертвував Республікою після того, як присягав захищати її; син Революції, він оточив себе привілеями та пишнотами королівства; він переслідував своєю помстою всіх, хто ще хотів думати або мріяв бути вільним; він хотів прикувати народи до шиї рабства, щоб правити самотужки в своєму заздрісному величчі серед загального знесилення: ось його справа протягом років. Паризька Комуна повинна була зруйнувати цей символ деспотизму та зробила це. Тим самим вона доводить, що ставить право вище сили та віддає перевагу справедливості відносно вбивства, навіть коли воно торжествує. Нехай світ переконається в цьому: стовпи, які вона може підняти, ніколи не вшанують жодного злочинця історії, але вони будуть вічно втілювати пам'ять про славу завоювань у галузі науки, праці та свободи»[1].

Цей приклад яскраво демонструє важливий прояв глорифікації агресора, а саме мінливість цього явища. Будучи героїзований по всьому світу внаслідок загарбницьких війн, образ Наполеона був вщент зруйнований, а на зміну цьому прийшло прославляння цінностей миру без війни.

Водночас героїзації в ті чи інші часи піддавалися не лише окремі постаті, а й війна в цілому. Історично цікавим прикладом глорифікації агресивної війни є возвеличення радянської армії упродовж усього періоду існування СРСР. Пропаганда тих часів була побудована на образі могутньої та героїчної армії, яка захищає інтереси радянського народу та несе світові комуністичний ідеал. Із моменту створення радянська армія була представлена як єдина сила, яка може захистити радянську державу від контрреволюції. У цей період з'являються перші згадки про героїчні подвиги солдатів та командирів, які відважно борються за радянську владу. Глорифікація радянської армії продовжувалася, а під час Другої світової війни досягла свого апогею. Глорифікація радянської армії сприяла створенню культу насильства та надуманого героїзму, який мав негативний вплив на радянське суспільство, зважаючи на постійні збройні агресії СРСР проти інших країн, та підтримувалася серед населення. Таким чином, глорифікація проявлялася у цей період саме через возвеличення збройної агресії, що відбувалося за сприяння радянської влади.

[1] 'Journal officiel de la comune de Paris: 17 au 20 mai 1871' (valles) <https://amisdevalles.wordpress.com/journal-officiel-de-la-comune-de-paris-17-au-20-mai-1871/≥ (дата звернення: 16.12.2023)

Історичний аналіз різноманітних проявів глорифікації агресії протягом історії існування людства дозволяє стверджувати, що це явище супроводжувало всі війни і в той самий час було мінливим: ті, хто був возвеличений пропагандою та народом, згодом поставали в негативному світлі, і навпаки. Крім того, розглядаючи прояви глорифікації, необхідно вказати, що вона стосувалася як окремих осіб (прославляння Гітлера, Сталіна, Наполеона), так і війни чи військової агресії держави в цілому.

Український законодавець не надає визначення глорифікації, але чітко вказує на те, глорифікування кого підпадає під кримінально каране діяння:

– осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році;

– представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією;

– представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України;

– представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України[1].

Водночас, на думку таких науковців, як Ю. В. Шинкарьов. та О. О. Коваленко, героїзації, яка становить небезпеку для українського суспільства, можуть піддаватися і цілі квазідержавні об'єднання, воєнізовані злочинні угруповання (як, наприклад, терористичне угруповання «Спарта») та інше, що не наділене характеристиками фізичної особи[2]. В цілому з такою думкою можна погодитися лише частково. Дійсно, проведений історичний аналіз дозволяє стверджувати, що за різних часів існування суспільства глорифікація агресора проявлялася в різний спосіб: чи то глорифікація окремих осіб, чи то глорифікація збройної агресії, прославляння війни в цілому. Але з точки зору кримінально караного діяння вбачається, що підхід законодавця до можливості глорифікування окремих осіб (а не терористичної держави в цілому) дозволяє відмежувати змістовне наповнення «глорифікації» від інших, передбачених у статті 436[2] КК України, дефініцій, таких як: виправдовування війни чи визнання її правомірною, криміналізація яких напряму пов'язана зі ставленням особи до таких подій в цілому та ідентифікацією російського народу як визволителя.

Певне підтвердження цьому знаходимо й при дослідженні досвіду інших країн щодо криміналізації подібних дій. Так, варто згадати Кримінальний Кодекс Боснії та Герцеговини, в якому відповідно до ч. 6 ст. 145а криміналізовано такі діяння, як:

– визнання, нагородження, чи будь-яке нагадування або будь-який привілей особі, засудженій обвинувальним вироком суду за геноцид, злочин проти людяності чи воєнний злочин;

– найменування громадського об'єкта (вулиці, площі, парку, міста, установи, муніципалітету, селища тощо) на честь особи, засудженої обвинувальним вироком суду за геноцид, злочин проти людяності чи військовий злочин;

– будь-яке інше прославляння особи, засудженої обвинувальним вироком суду за геноцид, злочин проти людяності або воєнний злочин[3].

Аналізуючи запропоновану норму, слід вказати на певну схожість наведених кримінально караних дій з тими, що передбачені у ст. 436[2] КК України. Водночас український законодавець чітко не визначає, що глорифікація учасників збройної агресії проти України стосується лише тих осіб, щодо кого наявний обвинувальний вирок суду (міжнародного чи національного) і які отримали покарання за військовий злочин. Саме такий підхід до глорифікації дещо розмиває змістовне розмежування понять «виправдовування», «визнання правомірною» та «глорифікація учасників збройної агресії».

Інший підхід до глорифікації відображено у Кримінальному кодексі Латвії. Так, у ст. 74.1 «Виправдання геноциду, злочину проти людства» названого Закону передбачено, що кримінально

[1] Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №25–26. Ст. 131.

[2] Шинкарьов Ю. В., Коваленко О. О. 'Правова характеристика поняття «глорифікація» як форми об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436–2 Кримінального кодексу України' (2022) 36 Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО» 29 https://doi.org/10.34142/23121661.2022.36.03 (дата звернення: 05.11.23)

[3] Krivični zakon Bosne i Hercegovine od 1996. URL: https://www.paragraf.ba/propisi/bih/krivicni-zakon-bosne-i-hercegovine.html (дата звернення: 05.11.23)

караними є дії особи, яка вчиняє публічне прославлення геноциду, злочину проти людства, злочину проти миру або воєнного злочину або прославлення, заперечення, виправдання або грубе недооцінення вчиненого геноциду, злочину проти людства, злочину проти миру або воєнного злочину, включаючи геноцид, злочин проти людства, злочин проти миру або воєнний злочин, вчинений СРСР або нацистською Німеччиною проти Республіки Латвія та її мешканців[1]. Разом із тим не важко помітити, що латвійський законодавець змістовно наповнює поняття «глорифікація» тими правовими категоріями, що передбаченні у КК України як окремі («виправдання» чи «заперечення»). Як бачимо, підхід до глорифікації, що пропонується українським законодавцем, дещо різниться. Але, незважаючи на це, законодавець визначає кримінально караними дії з виправдовування, визнання правомірною чи заперечення збройної агресії, при цьому змістовно відокремлюючи їх від глорифікації агресора у власному сенсі слова.

Ще однієї змістовною відмінністю в розумінні глорифікації у законодавстві Латвії є можливість здійснення таких дій щодо цілої держави (наприклад, глорифікація СРСР чи нацистської Німеччини). У свою чергу, український законодавець пов'язує глорифікацію з прославлянням окремих осіб, наприклад, представників окупаційної влади, окремих осіб, що здійснюють збройну агресію, тощо. Вбачається, що такий підхід знов таки пов'язаний з тим, що в розумінні українського законодавця глорифікація не охоплює виправдання чи визнання правомірною збройну агресію в цілому, що складають окремі форми діянь, передбачених ст. 436[2] КК України.

Разом із цим убачається, що необхідно розмежовувати зміст понять «глорифікація ведення агресивної війни» та «глорифікація агресора». Саме друге поняття закладене законодавцем у текст статті 436[2] КК України, та потребує перегляду можливості криміналізації дій тих, хто глорифікує осіб, з огляду на наявність обвинувального вироку суду щодо особи, визнаної винною в здійсненні збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд і груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України. Такий підхід дозволить чіткіше розмежувати зміст, закладений законодавцем у поняття «виправдовування», «визнання правомірною» чи «глорифікацію учасників збройної агресії».

Висновки. Глорифікація агресора має серйозні негативні наслідки. Вона сприяє зростанню насильства, ненависті та екстремізму, що ускладнює панування миру та порозуміння між народами. З кримінологічної точки зору глорифікація агресора – це соціальний феномен, що характеризується популяризацією війни та її учасників у суспільній свідомості. Така глорифікація може проявлятися в різних формах, таких як: 1) виправдання дій агресора, представлення його як особи, що здійснює справедливі, необхідні та благородні дії, вчиняючи збройну агресію; 2) прославлення самого агресора, тобто надання йому позитивного образу, підкреслення його героїзму та величі; 3) моральна підтримка та фактичне заохочення агресора на майбутні дії, тобто в цілому популяризація неправомірних дій, які ним вчиняються.

[1] Latvijas Krimināllikums no 17.06.1998 gadā. URL: https://m.likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums (дата звернення: 05.11.23)

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Krivični zakon Bosne i Hercegovine od 1996. URL: https://www.paragraf.ba/propisi/bih/krivicni-zakon-bosne-i-hercegovine.html (in Bosnian)
2. Latvijas Krimināllikums no 17.06.1998 gadā. URL: https://m.likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums (in Latvian)
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001. № 25–26. St. 131 (in Ukrainian)

Bibliography

Authored books

5. Smith W. *A new classical dictionary of biography, mythology and geography. Second edition* (London, 1853) 852 (in English)
6. Horot I. Ye., Honcharuk S. V., Malimon L. K., Rohach O. O. Novyi ukrainsko-anhliiskyi slovnyk [New Ukrainian-English Dictionary] (Lutsk, 2016) 700 (in Ukrainian)

Journal articles

7. Batyrhareieva V. S. 'Do kryminolohichnoho analizu vypravdovuvannia, vyznannia pravomirnoiu abo zaperechennia zbroinoi ahresii rf ta hloryfikatsii yii uchasnykiv yak novoho vyklyku bezpetsi informatsiinoho prostoru Ukrainy' [To criminological analysis of justification, recognition as legitimate, or denial of the armed aggression of the RF and the glorification of its participants as a new challenge to the security of the information space of Ukraine] (2022) 4 (43) Informatsiia i pravo 37–49 <https://doi.org/10.37750/2616–6798.2022.4(43).269976> (in Ukrainian)
8. Shynkarov Yu. V., Kovalenko O. O. 'Pravova kharakterystyka poniattia «hloryfikatsiia» yak formy ob'iektyvnoi storony skladu kryminalnoho pravoporushennia, peredbachenoho st. 436–2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy' [Legal characterization of the concept of «glorification» as a form of the objective side of the composition of the criminal offense provided for in part 436–2 of the Criminal code of Ukraine] (2022) 36 Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody «PRAVO» 23–30 <https://doi.org/10.34142/23121661.2022.36.03> (in Ukrainian)

Websites

9. 'Journal officiel de la comune de Paris: 17 au 20 mai 1871' (valles) <https://amisdevalles.wordpress.com/journal-officiel-de-la-comune-de-paris-17-au-20-mai-1871/≥ (in French)
10. 'Propozytsii do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy (shchodo zaborony vyhotovlennia ta poshyrennia informatsiinoi produktsii, spriamovanoi na propahuvannia dii derzhavy-ahresora)» vid 18 liutoho 2021 roku' (Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy) <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-2165054.pdf≥ (in Ukrainian)

Копча В. В.

Кримінально-правові та кримінологічні завдання аналізу глорифікації агресора (стаття 436² Кримінального кодексу України)

У статті розглядаються питання змістовного розуміння поняття «глорифікація агресора». Автором проводиться історичний екскурс, за допомогою якого досліджено правову природу розуміння глорифікації та вказано, що героїзація війни та її учасників існувала у різні часи історії людства, проявляючи себе з різною інтенсивністю. З огляду на історичний аналіз проявів глорифікації автором зроблено висновок про мінливість цього явища, що яскраво продемонстровано за допомогою образу Наполеона. У статті наголошується, що глорифікації в ті чи інші часи піддавалися не лише окремі постаті, а й війна в цілому. Водночас автором вказується і на мінливість глорифікації, адже ті, хто був возвеличений, згодом поставав в негативному світлі. У статті аналізується змістовне наповнення терміна «глорифікація», що закладене українським законодавцем у текст статті 436² Кримінального кодексу України. Вказується, що чинне законодавство України розмежовує такі форми об'єктивної сторони злочину, як «глорифікація учасників збройної агресії», «виправдовування збройної агресії», «визнання правомірною збройну агресію», «заперечення збройної агресії», «представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту», «виготовлення матеріалів у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії», «поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії», «заперечення тимчасової окупації частини території України». У статті вказується, що інший підхід закріплено у Кримінальному кодексі Латвії, який змістовно включає в поняття глорифікації всі вище названі форми і ще додатково визнає кримінально караними дії із глорифікації геноциду чи злочинів проти людства в цілому. У статті також аналізується досвід Боснії та Герцеговини щодо змістовного розуміння глорифікації та на основі цього пропонується розглянути можливість внесення змін до статті 436² Кримінального Кодексу України в частині криміналізації таких дій. Подібний підхід, на думку автора, дозволить чіткіше розмежувати змістовне наповнення, закладене законодавцем у поняття «виправдовування», «визнання правомірною», «глорифікацію учасників збройної агресії» тощо.

Ключові слова: *глорифікація агресора, героїзація агресора, збройна агресія, відповідальність за воєнні злочини, війна.*

Kopcha V. V.

Criminal Legal and Criminological Objectives of Analyzing Aggressor Glorification (Article 436² of the Criminal Code of Ukraine)

The article explores issues related to the substantive understanding of the concept of «glorification of the aggressor». The author provides a historical overview to explore the legal nature of glorification and notes that the glorification of war and its participants has existed throughout different periods in human history, manifesting with varying intensity. Based on a historical analysis of manifestations of glorification, the author concludes that this phenomenon is subject to change, as illustrated vividly through the portrayal of Napoleon.

The article emphasizes that glorification has targeted not only individual figures but also warfare as a whole at different times. Simultaneously, the author points out the variability of glorification, as those once glorified may later be portrayed negatively. The article delves into the substantive content of the term «glorification» as embedded by Ukrainian legislators in Article 436² of the Criminal Code of Ukraine.

It is highlighted that current Ukrainian legislation distinguishes forms of the objective side of the crime, such as «glorification of participants in armed aggression», «justification of armed aggression», «acknowledgment of legitimate armed aggression», «denial of armed aggression», «presentation of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine as an internal civil conflict», «creation of materials containing justification, acknowledgment, denial of armed aggression», «dissemination of materials containing justification, acknowledgment, denial of armed aggression», and «denial of the temporary occupation of part of the territory of Ukraine».

The article notes a different approach established in the Criminal Code of Latvia, which comprehensively includes all the aforementioned forms under the concept of glorification and additionally criminalizes actions glorifying genocide or crimes against humanity as a whole. The article also analyzes Bosnia and Herzegovina's experience regarding the substantive understanding of glorification and proposes considering amendments to Article 436² of the Criminal Code of Ukraine concerning the criminalization of such actions.

The author believes that a similar approach will enable a clearer distinction of the substantive content embedded by the legislator in the concepts of «justification», «acknowledgment», «glorification of participants in armed aggression», and so on.

Keywords: *glorification of the aggressor, heroization of the aggressor, armed aggression, responsibility for war crimes, war.*

Стаття надійшла до редакції:20.02.2024 р.
Прийнята до друку: 20.04.2024 р.